

Základy Společného rámce zajišťování kvality odborného vzdělávání a přípravy v Evropě

Tento materiál zpracovala pro Evropskou komisi odborná pracovní skupina s názvem Kvalita v odborném vzdělávání a přípravě. Dokument byl publikován 24. června 2004.

1. Politické souvislosti

Zajišťování kvality odborného vzdělávání a přípravy se dostalo do politického programu usnesením Rady z prosince 2002 a prohlášením evropských ministrů odborného vzdělávání a přípravy (přijatým v Kodani 29. a 30. listopadu 2002) o podpoře zvýšené evropské spolupráce v odborném vzdělávání a přípravě (OVP):¹

Podpora spolupráce v zajišťování kvality se zvláštním zaměřením na výměnu modelů, metod a společných kritérií a principů kvality v odborném vzdělávání a přípravě.

Program realizuje odborná pracovní skupina (*Technical Working Group – TWG*) podle podrobného plánu. Realizaci programu podporují Cedefop a ETF.

Práce TWG se řídí čtyřmi principy, které jsou definovány výše uvedeným usnesením:

- spolupráce by měla být založena na cílech stanovených do roku 2010 Evropskou radou v souladu s podrobným plánem a s návazností na zprávu o úkolech;
- opatření by měla být dobrovolná a vytvářená zásadně spoluprací vycházející zdola;
- iniciativy musí být zaměřeny na potřeby občanů a uživatelských organizací;
- spolupráce by měla zahrnovat Komisi, členské státy a kandidátské země EU, země ESVO–EHP a sociální partnery.

Hlavním výsledkem činnosti TWG v roce 2003 bylo vytvoření Společného rámce zajišťování kvality (*Common Quality Assurance Framework – CQAF*) založeného na rekapitulaci existujících zkušeností a znalostí z členských států a na analýze „dobré praxe“. To bylo hlavním podnětem pro diskusi, společné poznávání a nalezení konsensu vytvořeném na společném základě.

CQAF má pomáhat členským státům a zúčastněným zemím při vytváření, zlepšování, monitorování a evaluaci jejich vlastních systémů a praxe.

Tento přístup schválila Rada pro vzdělávání (*Education Council*) 28. května 2004. Vyzývá členské státy a Komisi k tomu, aby v rámci svých kompetencí:

- podporovaly CQAF na dobrovolné bázi za využití současných a budoucích národních nástrojů a politických nástrojů Společenství;
- společně vytvořily konkrétní iniciativy s příslušnými zainteresovanými stranami s cílem ocenit přidanou

hodnotu CQAF při zlepšování národních nebo regionálních systémů;

- koordinovaly aktivity hlavních aktérů zodpovědných za OVP na národní a regionální úrovni tak, aby podporovaly souvislost s Kodaňskou deklarací i se společnou průběžnou zprávou (*Joint Interim Report*);
- propagovaly experimentální vytvoření spolupracujících a dobrovolných sítí, které umožní mezinárodní výměnu dobrých praktických zkušeností získávaných ze současných a budoucích programů v oblasti OVP;
- využívaly společné měřicí nástroje k tomu, aby pomohly členským státům při monitorování a evaluaci jejich vlastních systémů.

2. Důvody pro vytvoření CQAF

CQAF ustaví evropský referenční rámec pro zajišťování a rozvoj kvality v OVP vycházející z klíčových principů existujících relevantních modelů. To lze považovat za průřezový nástroj, který pomůže lidem z praxe a těm, kdo vytvářejí strategie, získat lepší přehled o tom, jak fungují existující modely zajišťování kvality, identifikovat oblasti vyžadující zlepšení a na základě společných kvantitativních a kvalitativních doporučení rozhodnout o tom, jak je zlepšit. Kromě toho také umožní zachytit a klasifikovat nejlepší praktické zkušenosti v jednotlivých členských státech i mezi nimi.

CQAF může být aplikován jak na úrovni systému, tak na úrovni poskytovatelů OVP a může proto být použit k hodnocení efektivity OVP. Klade zvláštní důraz na zlepšení a evaluaci „výstupů“ a „výsledků“ OVP z hlediska zvýšení zaměstnatelnosti, zlepšení vyváženosti mezi nabídkou a poptávkou a podpory lepšího přístupu k celoživotnímu vzdělávání, zejména pro handicapované lidi.

Celkovým přínosem využívání CQAF jsou efektivnost, transparentnost a vzájemná důvěra v systémy OVP v jednotlivých zemích i mezi nimi.

Zajišťování a rozvoj kvality je nepřetržitý proces. CQAF není výjimkou. Musí být pravidelně posuzován z hlediska daných souvislostí a užívaných přístupů prostřednictvím hodnocení praktických iniciativ prováděných v různých situacích, a přitom si zachovávat svůj hlavní rys „nezávislost na kontextu“. To je citlivý úkol, při němž hraje klíčovou roli zpětná vazba při

posuzování společných doporučení (kritérií a ukazatelů kvality) rámce, a tím zlepšování jeho evropské přidané hodnoty.

3. Prováděcí nástroje

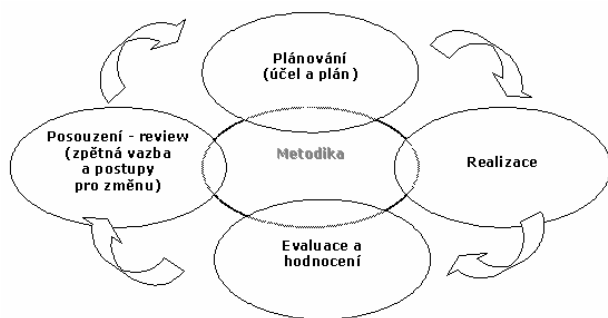
CQAF zahrnuje:

- model, který usnadňuje plánování, realizaci, evaluaci a posuzování systémů na příslušných úrovních v členských státech;
- metodiku pro hodnocení a posuzování systémů – důraz je kladen na sebehodnocení kombinované s externí evaluací;
- monitorovací systém vhodný pro národní resp. regionální úroveň a pokud možno kombinovaný s dobrovolným partnerským hodnocením (*peer review*) na evropské úrovni;
- měřicí nástroj – soubor srovnávacích ukazatelů, jež má usnadnit členským státům monitorování a evaluaci vlastních systémů na národní či regionální úrovni.

3.1. Model

Model obsahuje čtyři vzájemně provázané prvky: plánování; realizaci; evaluaci a hodnocení; posouzení.

Model zajišťování kvality

Pro každý z těchto prvků byla určena klíčová kritéria kvality. Vzhledem ke škále různých možností zabezpečení kvality a rozvoje OVP v členských zemích jsou klíčová kritéria prezentována jako možné odpovědi na průřezové otázky pro jakýkoliv systém OVP nebo pro jeho poskytovatele při posuzování existujících strategií.

3.1.1. Plánování (účel a plán)

Plánování znamená stanovení jasných a měřitelných cílů v oblasti politiky, procesů, úkolů a lidských zdrojů. Znamená též definování vstupních a výstupních standardů spojených s cílem podporovat vytvoření a realizaci systému zajišťování kvality a s poskytováním kontrolních bodů pro certifikaci jednotlivců nebo akreditaci institucí a/nebo programů OVP.

Cíle by měly být formulovány jasným a srozumitelným způsobem a pokud možno by měly být spojeny s definováním měřitelných ukazatelů, které v dalších fázích umožní ověřit dosažení plánovaných cílů.

Kvalita OVP není hlavně technickým problémem. Je vždycky spojena se specifickými politickými institucionálními nebo individuálními cíli, kterých má být dosaženo podle různých časových rámců. Proto je velmi důležité, aby se příslušné národní, regionální a místní zainteresované strany účastnily rozhodovacích procesů o cílech týkajících se kvality OVP.

Na evropské úrovni je v této souvislosti rozhodující otázkou, do jaké míry se evropské cíle zlepšení systémů OVP odrážejí v cílech, které jsou stanoveny ve fázi plánování systému kvality. Vhodným nástrojem, jež může přispět k zodpovězení této otázky, je spolupráce zahrnující členské státy EU, Evropskou komisi, kandidátské země, země ESVO-EHP a sociální partnery.

Tabulka 1: Plánování - kritéria kvality

Klíčové otázky	Možné odpovědi na úrovni systému – základní kritéria kvality	Možné odpovědi na úrovni poskytovatelů OVP – základní kritéria kvality
Jsou cíle vaší politiky jasné a měřitelné?	Národní a evropské cíle a záměry OVP jsou známy příslušným zainteresovaným stranám. Existují systematické procesy k identifikaci budoucích potřeb. Byla stanovena řada minimálních cílů/ standardů.	Evropské, národní a místní cíle jsou známy v celé instituci (škole).
Jaké cíle má váš systém/instituce ve vztahu k OVP?	(Popis cílů)	(Popis cílů)
Jsou v cílech, které jste si stanovili, obsaženy evropské cíle* OVP?	K dosažení evropských cílů byl zpracován akční plán.	Zaměření na několik evropských cílů ve spolupráci s poskytovateli OVP z jiných členských států.
Jak je hodnocena míra splnění cílů/ kritérií?	Poskytovatelům OVP jsou sděleny cíle. K určitým ukazatelům jsou systematicky shromažďovány výsledky.	Proces sebehodnocení instituce probíhá jednou za dva roky. Oddělení zpracovávají pro management zprávy podložené specifickými ukazateli.
Popište postup plánovacího procesu v rámci používaného pojetí kvality.	(Popis postupu)	(Popis postupu)

* Např.: sladování poptávky po OVP s jeho nabídkou, podporování přístupu k OVP, uspokojování vzdělávacích potřeb ohrožených skupin.

3.1.2. Realizace

Velmi důležité je stanovit klíčové principy podporující realizaci plánovaných činností tak, aby bylo plánovaných cílů dosaženo efektivním způsobem. Tyto principy musí souviset se stanovenými cíli.

Souvislosti lze dosáhnout různým způsobem, např. pomocí směrnic, finančními stimuly, poskytnutím vodítek jak postupovat na místní úrovni, vzděláváním klíčových aktérů v otázkách kvality, kombinací vnitř-

ních systémů kvality na úrovni poskytovatele s externími inspekcemi atd.

Ať je zvolen jakýkoliv přístup, je důležité, aby očekávání byla transparentní a procedurální kroky, včetně harmonogramů a úkolů, které mají být splněny, byly všem zainteresovaným stranám jasné. Důležitým předpokladem pro dosažení souladu mezi cíli, úkoly a realizací je rozvíjet pocit sounáležitosti a osobní motivaci učitelů, instruktorů a frekventantů.

Tabulka 2: Realizace - kritéria kvality

Klíčové otázky	Možné odpovědi na úrovni systému – základní kritéria kvality	Možné odpovědi na úrovni poskytovatelů OVP – základní kritéria kvality
Jak realizujete plánované činnosti?	Legislativně: obecnými a konkrétními předpisy, zákony, pravidly; národním pojetím kvality; vyžadováním kvality na úrovni poskytovatelů. Finančně: na základě vstupů; na základě výstupů. Ve spolupráci se sociálními partnery. Ve spolupráci s poskytovateli OVP.	Mít systematický přístup ke kvalitě a plán. Podílet se o ně s dalšími zainteresovanými stranami. Zapojit místní zainteresované strany a přizpůsobit se místním potřebám. Investovat do vzdělávání učitelů. Rozvíjet a sdělovat personální politiku založenou na strategiích a plánování organizace/instituce poskytovatele OVP. Koordinovat úkoly, pravomoci a povinnosti.
Popište klíčové principy procesu realizace	Předat plnou odpovědnost za realizaci poskytovatelům OVP. Stanovit minimální počet kritérií, která poskytovatelé musí splnit. Stanovit specifické pojetí kvality, které mají používat všichni poskytovatelé.	Organizovat a přidělovat finanční prostředky na: finance a zdroje; partnerství; vedení; řízení procesů; vzdělávání učitelů. vyučovací prostředky. Požadovat transparentnost a soulad s cíli. Zapojit do práce různé zainteresované strany. Zabezpečit dobré pracovní podmínky a kvalitní vybavení v organizaci.

3.1.3. Evaluace a hodnocení

Tato část zahrnuje nepřetržitou *evaluaci* poskytovaného programu, včetně údajů o frekventantech, a *hodnocení* výsledků dosažených na úrovni systému a jednotlivce.

Předpokládá vytvoření evaluačního mechanismu podle kontextu, stanovení četnosti a rozsahu evaluací a poskytování výsledků evaluace s uvedením silných stránek, oblastí vyžadujících zlepšení a doporučených zásahů všem zainteresovaným.

Obecně se fáze evaluace a hodnocení skládá ze dvou částí: sběru a zpracování dat a diskuse o výsledcích, kterých bylo dosaženo. Důležité je vyhnout se sběru neúčinných dat.

Efektivita hodnocení závisí na jasné definici metody, četnosti sběru dat a také na souladu mezi sběrem dat a předem definovanými ukazateli na jedné straně a cíli, kterých má být dosaženo, na straně druhé. Diskuse, která vzejde z výsledků evaluace, by se měli účastnit příslušné zainteresované strany, tj. současní a bývalí studenti, učitelé, zaměstnavatelé a zástupci odborů.

Tabulka 3: Evaluace a hodnocení - kritéria kvality

Klíčové otázky	Možné odpovědi na úrovni systému – základní kritéria kvality	Možné odpovědi na úrovni poskytovatelů OVP – základní kritéria kvality
Popište svůj postup hodnocení: vstupu? procesů? výstupu? výsledků?	Použitím: kontrolních systémů; inspekce; přístupu veřejnosti k informacím na webu; rovnání - <i>benchmarking</i> (s jinými poskytovateli); národních standardů pro vstupy, procesy a výstupy. Hodnocením souladu výsledků a priorit strategie.	Použitím: sebehodnocení; inspekce; interního systému řízení kvality. Skutečné výsledky jsou srovnávány s očekáváním. Jsou to: výsledky vyučování a učení, výsledky ve vztahu k pracovníkům, klíčové výsledky ve výkonu a ve společnosti.

Jak zajišťujete relevantní a systematické hodnocení a evaluaci?	Systematickými postupy sběru dat: použitím ukazatelů; měřeními.	Dotazováním uživatelů: použitím ukazatelů; měřeními.
Které zainteresované strany se účastní procesu hodnocení a evaluace?	Národní úroveň a sociální partneři. Institut kvality.	Manažeři, učitelé, studenti, rodiče a zaměstnavatelé.
Jakou roli hrají různé zainteresované strany?	Účast zainteresovaných stran např.: v iniciativách, v rozhodování, v evaluaci, v certifikaci, v politické podpoře, v oprávněnosti politických rozhodnutí.	Příslušné zainteresované strany se účastní celé řady aktivit např.: iniciativ, rozhodování, evaluace, certifikace, spojení s trhem práce.
Kdy monitorujete, hodnotíte a evaluujete (jak často)?	Při reformách OVP: předběžná evaluace (<i>ex ante evaluation</i>); průběžná evaluace („<i>in itinere</i>“ <i>evaluation</i>), následná evaluace (<i>ex post evaluation</i>). Každý třetí až čtvrtý rok.	Plánovaná, průběžná a následná evaluace vzdělávací činnosti.

3.1.4. Posouzení (zpětná vazba a postup změn)

Zajišťování kvality a její rozvoj je neustálý a systematický proces, který musí být neustále posuzován kombinací sebehodnocení a evaluace externím orgánem, vyhodnocováním zpětné vazby a organizováním postupu změn.

Bez ohledu na skutečnost, že ostatní prvky cyklu kvality jsou cenné jen tehdy, jsou-li z nich vyvozeny závěry a poučení, které jsou použity v praxi, ukazuje analýza dosud posuzovaných systémů řízení kvality, že tato poslední fáze cyklu je často nejslabší (revize pláno-

vání, doladění cílů kvality a činností managementu kvality.

Klíčovým faktorem v tomto procesu je zveřejnění výsledků procedury hodnocení kvality a podporování otevřené diskuse s příslušnými zainteresovanými stranami o faktorech, které by mohly přispět k výsledkům. Navíc organizace postupů srovnávání (*benchmarking*) mezi srovnatelnými situacemi může posilovat vzájemné učení, zvláště je-li kombinována s podněcováním dobrých zkušeností z praxe a dalšího zlepšování.

Tabulka 4: Posuzování – kritéria kvality

Klíčové otázky	Možné odpovědi na úrovni systému – základní kritéria kvality	Možné odpovědi na úrovni poskytovatelů OVP – základní kritéria kvality
Jak zpracováváte zpětnou vazbu a postup změn?	Postupy zacházení se zpětnou vazbou jsou definovány směrnici a revidovány a měněny reformami systému OVP, např. každých tři až pět let.	Zpětná vazba a procesy změn jsou nedílnou součástí učící se organizace poskytovatele.
Jak zajišťujete systematickou zpětnou vazbu?	Zpětná vazba se řídí předem stanoveným plánem. Zpětná vazba probíhá jen za tímto účelem (<i>ad hoc</i>).	Každé oddělení (část) instituce musí v souladu se stanoveným plánem podávat zprávu vedení.
Jak zprůhledňujete zpětnou vazbu o kvalitě v OVP?	Umístěním dat a závěrů na webovou stránku. Pořádáním seminářů/konferencí o kvalitě OVP.	Všechny informace jsou dostupné na webové stránce poskytovatele nebo v tištěné formě.
Jak zajišťujete, aby byly výsledky hodnocení/evaluace využívány?	Transparentností procesu. Inspekcí. Stanovením postupů pro podávání stížností. Sankcemi a odměňováním/financováním.	Kombinací kontrolních a vývojových setkání s různými odděleními (částmi) instituce. Účasti všech zainteresovaných stran na posuzování (<i>review</i>).
Jak uvádíte do souvislosti cíle/úkoly a hodnocení a evaluaci?	Při příležitosti reform. Při každoročním udělování nabídek (tendrů).	Na schůzích oddělení a celé instituce jako systematickou součást struktury rozhodování.

3.1.5. Metodika

Metodika proniká všemi prvky modelu. Obsahuje rozhodnutí o mechanismech účasti, měření a ukazatelích; o návrhu hodnotících a evaluačních nástrojů; o procesu plánování, realizace a zpětné vazby; o způso-

bech kombinace všech prvků za účelem vytvoření jednotného systému. Odborná pracovní skupina klade při hodnocení a posuzování systémů zvláštní důraz na sebehodnocení v kombinaci s externím monitorováním.

Tabulka 5: Metodika - kritéria kvality

Klíčové otázky	Možné odpovědi na úrovni systému – základní kritéria kvality	Možné odpovědi na úrovni poskytovatelů OVP – základní kritéria kvality
Jakým způsobem uplatňujete systematický přístup k zajišťování kvality?	Dodržováním standardních postupů ministerstva.	Výběrem vhodného přístupu ke kvalitě vytvořeném na základě systému kvality, např. ISO nebo EFQM.

Jaká je role sebehodnocení ve vašem přístupu k zajišťování kvality?	Sebehodnocení je aplikováno pomocí jednotného systému na všech úrovních. Sebehodnocení poskytuje systematický a celkový pohled na všechny aktivity vykonávané poskytovateli OVP.	Sebehodnocení je uskutečňováno systematicky jako prostředek zlepšování práce organizace, protože vyzdvihuje oblasti priorit, ve kterých je třeba dosáhnout zlepšení. Sebehodnocení je používáno jako východisko pro srovnávání (<i>benchmarking</i>).
Které zainteresované strany se zapojují do různých fází vašeho přístupu ke kvalitě a jakou v něm hrají úlohu?	Na národní úrovni hrají hlavní úlohu sociální partneři společně s politickými aktéry. Důležitou roli hrají akreditační orgány.	Jsou zapojeny různé zainteresované strany (sociální partneři, rodiče a studentům – klienti). Některých částí těchto aktivit se účastní externí konzultanti.
Jaké nástroje a postupy používáte pro sběr dat, měření, analýzu, závěry a realizaci?	Na systémové úrovni byla vyvinuta celá řada nástrojů a postupů, např. společné dotazníky a škály pro měření. Jsou užívány ukazatele.	S vybranými skupinami dalších poskytovatelů OVP spolupracujeme na tvorbě společných dotazníků – nástrojů pro měření kvality, srovnávání (<i>benchmarking</i>) atd.
Jak motivujete zainteresované strany k tomu, aby řádně plnily svou úlohu?	Externí zainteresované strany jsou motivovány politickým vlivem a účastí v poradním orgánu pro OVP. Úzkou spoluprací se světem práce.	Externí zainteresované strany jsou motivovány svým vlivem na poskytovatele OVP, např. jako členové rady. Interně je hlavní motivací osobní rozvoj. Ohledem na image či výsledky instituce.
Jaké strategie zajišťují realizaci změn?	Proces politického rozhodování a různé prostředky zapojování zainteresovaných stran do procesu. Tržní síly vyvíjejí tlak na změny.	Systematická struktura systému kvality obsahuje jasné strategie změn.
Jakým způsobem využíváte externí hodnocení?	V případě problémů a v důsledku národního plánu hodnocení.	Audit, který navazuje na naše plány.

3.2. Sebehodnocení

Sebehodnocení je vhodnou metodou/nástrojem hodnocení, evaluace kvality, zajišťování a rozvoje kvality, jak na systémové úrovni, tak na úrovni poskytovatelů OVP. Může zahrnovat jeden, několik nebo všechny faktory, které mají dopad na kvalitu poskytování OVP, včetně organizování systému/institucí OVP, mechanismů a zdrojů, pedagogických zkušeností i vztahů k vnějšímu prostředí. Pro obě úrovně navrhla odborná pracovní skupina (TWG) několik vzorových příkladů pro sebehodnocení.

Národní systémy a poskytovatelé OVP čelí vzrůstající potřebě zlepšit efektivitu: reagování na rychlé změny ekonomického a sociálního prostředí, adekvátního odpovídání na potřeby zainteresovaných stran/uživatelů a využívání nových technologií.

Sebehodnocení pomáhá poskytovatelům OVP analyzovat jejich reakce na tyto výzvy a v oblastech vyžadujících změnu nabízí odpovídající zpětnou vazbu. Na úrovni systému pomáhá sebehodnocení zlepšovat řízení, které je nezbytné pro přijetí adekvátních zákonných opatření, dále pomáhá při přidělování nezbytných zdrojů, při kontrole výsledků a při poskytování včasné zpětné vazby, umožňující poskytovatelům OVP reagovat a provést nezbytné změny.

Sebehodnocení lze využít dvěma hlavními způsoby. Jednak může být použito národními orgány k řízení a podpoře kvality v OVP. V tomto případě se sebehodnocení týká hlavně národních cílů OVP a je realizováno v souladu se specifickým právním rámcem dané země. V druhém případě je použito sebehodnocení

dobrovolné a je prováděno na institucionální úrovni poskytovateli OVP jako prostředek racionalizace vzdělávací nabídky a zlepšení její čitelnosti, jako prostředek k zvládnutí úkolů spojených s uznáváním dané instituce, s budováním její image a důvěryhodnosti na náročném a konkurenčním trhu.

Evropská směrnice pro sebehodnocení je především určena poskytovatelům OVP a informuje o způsobech provádění sebehodnocení. To je doplněno konkrétními kritérii kvality a vysvětleními, která jsou ilustrována příklady z různých systémů OVP. Obsahuje také návod, jak provést sebehodnocení na úrovni systému a poskytuje přehled různých existujících rámců sebehodnocení.

3.3. Systém monitorování

Sebehodnocení je významná metoda zajišťování kvality, která staví na „vlastních“ vědomostech. Je to však „introspektivní“, a tím zaujatý postup. Proto je třeba ho kombinovat s pravidelným externím monitorováním prováděným nezávislou třetí stranou na národní, a regionální úrovni či na úrovni odvětví. Tato kombinace je předpokladem pro zaručení spolehlivosti, správnosti a uznání evaluace výsledků OVP a pro podporu revize. Externí monitorování může mít různou podobu, od striktní kontroly a účetních opatření k otevřenějším systémům, kde se kontrola zabývá i dalším rozvojem, případně v kombinaci s dobrovolným *peer review* (vzájemné posuzování institucí na stejné úrovni).

Monitorovací mechanismy, systémy a postupy jsou součástí regulační funkce řízení a mohou se lišit tak,

jak se liší jednotlivé národní systémy, subsystémy a instituce. Trendy k decentralizovanému řízení, k podporování místního *know-how* a tvořivosti a spoléhání na ně jdou ruku v ruce se zvyšováním strategické komplementarity mezi interními a externími postupy.

V mnoha zemích je ve veřejně financovaných systémech VET inspekce běžným externím nástrojem monitorování, který doplňuje sebehodnocení. Pomáhá zaručit pravidelné vyžadování interního hodnocení a poskytuje jasnou a srovnatelnou analýzu kvality OVP prostřednictvím systému klasifikace a zveřejňování zpráv. Součástí práce inspekčních orgánů je v mnoha zemích kromě kontrolní funkce také podpora a poradenství pro poskytovatele OVP s cílem rozvíjet a zlepšovat kvalitu OVP.

Akreditace poskytovatelů OVP je specifickým monitorovacím opatřením, které má blízko ke kontrole a v mnoha členských státech je užíváno k dosažení harmonizace a legitimity velmi rozmanitých poskytovatelů OVP. To znamená naléhat na poskytovatele OVP, aby plnili soubor pevně stanovených minimálních standardů a mohli být začleněni – alespoň po nějakou dobu – do systému OVP. To je zejména důležité pro další odborné vzdělávání a přípravu (*continuing vocational education and training* – CVET), ve kterém byla kvalita velmi málo regulována a posuzována. Tyto iniciativy, spojené s finančními pobídkami, provádějí jak veřejné instituce, tak samotný trh dalšího odborného vzdělávání a přípravy v rámci mechanismu samočinné regulace. V některých zemích je také používáno a dosti rozšířeno ověřování (*verification*) kvality třetí stranou, například certifikace ISO 9000 a model EFQM (Evropská nadace pro management kvality – *European Foundation for Quality Management*), to je však často považováno za příliš „orientované na proces“.

Relevantním nástrojem monitorovacího systému v jednotlivých zemích i mezi nimi může být *peer review* (vzájemné posuzování organizací na stejné úrovni). Proces posuzování pomáhá určit a ohodnotit příklady dobré praxe, zjistit, jak mohou být příklady dobré praxe efektivně přenášeny, a usnadňuje vzájemné učení se na úrovni systémů a institucí. Plán *peer review* mezi jednotlivými zeměmi funguje v rámci programu práce odborné pracovní skupiny (TWG) pro rok 2004.

3.4. Nástroj měření

Měření kvality a jejích součástí na všech úrovních je hlavním úkolem řízení kvality. Odkazy na ukazatele v každém z prvků modelu (viz 3.1) ukazují jejich význam v cyklu kvality. CQAF navrhuje první společný soubor ukazatelů pro měření a hodnocení kvality OVP (viz tabulka 6).

Cílem je pomoci členským státům při zajišťování adekvátního a konzistentního dalšího sledování a zhodnocení vývoje systémů kvality, založených na společných kvalitativních a kvantitativních doporučeních. Soubor ukazatelů navržený odbornou pracovní skupinou (TWG) může být použit také jako „reflektor“ upozorňující na proces OVP na národní úrovni a může být základem pro výměnu zkušeností a příkladů dobré praxe.

Výběr adekvátních ukazatelů se řídí dvěma důvody. Prvním je podpořit používání systémů řízení kvality, jak na úrovni poskytovatelů OVP, tak na úrovni systému. Druhým důvodem je spojit činnosti řízení kvality se strategickými cíli systémů OVP schválenými na evropské úrovni. To by mělo zvýšit zaměstnatelnost pracovních sil, zlepšit přístup k OVP (hlavně pro znevýhodněné skupiny na trhu práce) a zlepšit shodu mezi nabídkou OVP a poptávkou po něm.

Vybrané ukazatele, které budou sjednoceny v programech práce pro rok 2004 obsahují kontextové informace i data vztahující se ke vstupům, procesům, výstupům a výsledkům. Zvláštní pozornost bude věnována ukazatelům orientovaným na měření výstupů a výsledků OVP.

U tří z vybraných ukazatelů existují zdroje dat, které mohou být využity na evropské úrovni; u dvou z nich mohou být existující šetření ještě rozšířena. Pro tři ukazatele bude nezbytný dodatečný sběr dat, a to pro podíl poskytovatelů OVP využívajících systémy řízení kvality, pro investice do vzdělávání učitelů a pro využití získaných dovedností na pracovišti.

4. Konkrétní iniciativy

Využívání CQAF je dobrovolné. Jeho přidaná hodnota se opírá o spojení prostředků a nástrojů, které budou podporovat členské státy při postupném rozvíjení jejich vlastních strategií a praxe a při sdílení zkušeností a vzájemného učení se. Tím budou přispívat ke zlepšování kvality OVP v evropských zemích a k většímu sblížení s evropskými cíli.

Využívání CQAF a jeho legitimitu do značné míry závisí na uznání této přidané hodnoty a na politické zodpovědnosti za posilování vlastnictví u všech zainteresovaných stran.

CQAF musí být sjednocen na základě hodnocení konkrétních iniciativ a následně posouzen, přičemž je třeba zachovat jeho hlavní rys – nezávislost na specifickém kontextu. Tyto iniciativy mohou probíhat, být monitorovány a posuzovány v členských státech nebo členskými státy a ostatními zúčastněnými zeměmi jen při zapojení příslušných zainteresovaných stran a při

zajištění co nejlepšího využití existujících a budoucích nástrojů národních strategií a strategie EU.

V tomto stadiu podporují některé členské země vytvoření spolupracujících a dobrovolných sítí a opatření pro *peer review* tak, aby byl CQAF převeden do určitých cílů a konkrétních aktivit. V některých zemích je CQAF součástí diskuse o reformě systému OVP. Program Leonardo da Vinci financuje velký počet pilotních projektů zaměřených na zajišťování kvality v rámci Tematické akce 1 (*Thematic Action 1*) a společně s programy další generace bude použit k podpoře

institucionální spolupráce na evropské úrovni v oblasti zajišťování kvality.

Evropská spolupráce by také mohla v budoucnosti klást větší důraz na otázku akreditace poskytovatelů OVP: společné principy a kritéria používané na bázi dobrovolnosti by mohly být navrženy za součást politického programu.

Spolupráci v Evropě v oblasti zajišťování kvality OVP podněcuje závěry Rady z 28. května 2004. Hlavním úkolem je přenést tyto závěry do konkrétních aktivit a zabezpečit udržitelnost a soudržnost spolupráce v této oblasti.

Tabulka 6.: Soubor ukazatelů kvality

č.	úroveň	Zastřešující ukazatele zajišťování kvality			zdroj
1	kontext/vstup	podíl poskytovatelů OVP, kteří aplikují systémy řízení kvality respektující Společný rámec zajišťování kvality – CQAF, podle druhu používaného přístupu (například: ISO, EFQM)			nový
2	vstup/proces	investice do vzdělávání učitelů (instruktorů apod.)			nový
Ukazatele podle cílů kvality					
		zaměstnatelnost	přístup	porovnávání	
3	kontext	nezaměstnanost podle skupin	nezaměstnanost podle skupin	-	Eurostat
4	kontext	-	rozšíření ohrožených skupin	-	Eurostat
5	vstup/proces výstup	míry účasti v počáteční profesní přípravě a v celoživotním vzdělávání	míry účasti v počáteční profesní přípravě a v celoživotním vzdělávání (ve srovnání s rozšířením ohrožených skupin)	míry účasti v počáteční profesní přípravě a v celoživotním vzdělávání	Eurostat LFS/CVT
6	výstup/výsledky	úspěšné absolvování profesní přípravy	úspěšné absolvování profesní přípravy (ve srovnání s rozšířením ohrožených skupin)	-	LFS
7	výsledky	umístění absolventů profesní přípravy po 6 měsících: další vzdělávání, zaměstnání (na místě vztahujícím se k profesní přípravě), nezaměstnanost atd.	-	umístění absolventů profesní přípravy po 6 měsících: další vzdělávání, zaměstnání (na místě vztahujícím se k profesní přípravě), nezaměstnanost atd.	nový
8	výsledky	využívání získaných dovedností na pracovišti	-	využívání získaných dovedností na pracovišti	nový
Kvalitativní informace					
9	kontext/vstup	-	-	mechanismy na vytvoření vztahu mezi vývojem na trhu práce a systémy OVP	bude začleněno mezi základní kritéria
10	proces	-	projekty na podporu lepšího přístupu (informace, poradenství, pomoc)	-	bude začleněno mezi základní kritéria

¹Viz Zpravodaj 2003, příloha III/2003.

Další informace o aktivitách a výstupech, které vycházejí z Kodaňského procesu, najdete ve virtuální komunitě „Zajišťování kvality v OVP“. Tato virtuální komunita také zpřístupňuje všechny dokumenty, závěrečné zprávy, průvodce, diskuse a příležitosti v oblasti zajišťování kvality v OVP na evropské úrovni.

<http://cedefop.communityzero.com/quality>

Zpracoval Stanislav Michek

Pramen: Technical Working Group 'Quality in Vet' (TWG): *Fundamentals of a 'Common Quality Assurance Framework' (CQAF) for VET in Europe*. European Commission, Directorate-General for Education and Culture. *Vocational training. Development of vocational training policy*. 2004, 17 s.

Zpráva Odborné pracovní skupiny

Odborná pracovní skupina publikovala v prosinci 2004 zprávu informující o dalším vývoji v zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě. Zpráva seznamuje s dosaženými výsledky, s iniciativami uskutečněnými na evropské úrovni a v jednotlivých zemích a obsahuje návrhy do budoucna.

V rámci iniciativ na evropské úrovni byly uspořádány „peer learning“ visits. Program těchto pobytů a zúčastnění země ukazuje tabulka.

Téma	Hostitelská země	Zúčastněné země
Ukazatele kvality	Finsko	AT, IT, FR, DK, DE, NO, SE
Zlepšování souladu mezi nabídkou a poptávkou	Francie	PT, RO, NL, IE, AT, DK
Sebehodnocení poskytovatelů vzdělávání	Spojené království	RO, NL, FI, DE, SE, PT, NO, IT, AT, DK
Modely a praxe pro zajišťování kvality	Dánsko	DE, IT, PT, RO, NL, SE, NO, IE, AT, FI

Země, které se účastnily těchto studijních pobytů (celkem 12 zemí), zároveň podnikly akce zabývající se využitím Společného rámce zajišťování kvality (*Common Quality Assurance Framework – CQAF*) na národní úrovni. Výčet činností uskutečněných v každé z 12 zemí je uveden ve zprávě. Jako příklad vybíráme příspěvky Itálie a Spojeného království.

Itálie. Model plánování OVP, který přijaly regionální správy, odpovídá principům CQAF. Nedávné zavedení akreditace poskytovatelů OVP umožňuje regionům vybírat poskytovatele na základě kritérií kvality a spojovat tato kritéria s financováním. Další iniciativy jsou:

Graf kvality – poskytovatelé OVP se dobrovolně zavázali, že budou dodržovat kritéria kvality (týkající se organizace, vyučování, výstupů apod.). ISFOL koordinoval podepsání dohody hlavními organizacemi poskytovatelů OVP v listopadu 2003. Graf kvality bere v úvahu čtyři dimenze CQAF.

Příručka pro sebehodnocení byla přeložena do italštiny a po úpravách ji ISFOL bude testovat u některých poskytovatelů OVP. Poté bude k dispozici v celém systému.

Analýza kvality regionálních systémů – byl navržen evaluační model pro kontrolu kvality regionálních systémů OVP, který používá soubor ukazatelů vycházející z logiky CQAF. Pilotní studie byly provedeny v Lombardii, ve Valle d’Aosta a v Tridentsku.

Ukazatele a sebeevaluace – V provincii Trento byl vytvořen soubor ukazatelů pro sebeevaluaci škol. Všeobecně vzdělávací a odborné školy posílají údaje do systému prostřednictvím internetu a dostávají zpět své ukazatele (kontext, vstup, proces a výstupy) ve srovnání s provinčním průměrem. Zpráva o sebeevaluaci, kterou škola předkládá, je založena na těchto ukazatelích.

Spojené království. Hlavní části CQAF již byly většinou zavedeny jako součást národního přístupu k rozvoji kvality.

Ministerstvo pro vzdělávání a kvalifikace (DfES) ve spolupráci s inspektoráty, finančními orgány a klíčovými zainteresovanými stranami vytváří společný soubor měřicích nástrojů (měřítko úspěchu), které mohou být použity k evaluaci výkonu a vývoje informační politiky ve vzdělávání po 16. roce věku. Společný soubor měřítek (míra úspěšnosti žáků; přidaná hodnota a vzdálenost mezi školou a bydlištěm u mladistvých a dospělých žáků; umístění absolventů; angažovanost zaměstnavatelů; kvalifikace učitelského sboru; spokojenost žáků; ukazatele rentability; měření neakreditovaného učení) byl testován v roce 2004 a celostátně pilotně ověřován v roce 2005 tak, aby mohl být plně zaveden v roce 2006.

V dubnu 2006 bude založen nový národní orgán pro zlepšování kvality (*National Quality Improvement Body*), který bude středobodem činností pro zlepšování kvality. Působnost a funkce tohoto orgánu budou utvářeny podle návrhu principů CQAF, které jsou založeny na rozvíjení schopnosti plánovat, realizovat, evaluovat a posuzovat strategie zlepšování kvality. Zároveň je zde snaha snížit administrativní břemeno skládání účtů zavedením snadných inspekcí pro poskytovatele, kteří podávají špičkové výkony, a vytvořením pevné sítě samosprávných poskytovatelů.

Klíčovým prvkem CQAF je podporovat sdílení dobrých praktických zkušeností. Vynikající poskytovatelé OVP v Anglii dostávají dodatečné finance na inovace a na šíření svých zkušeností tak, aby pomohli při zlepšování jiným organizacím. Tato metoda je velmi účinná. Příklady dobrých praktických zkušeností shromažďují také inspektoráty, které je dávají k dispozici prostřednictvím internetové databáze.

Pramen: ‘Copenhagen process’: Quality assurance in VET. Technical Working Group progress report. December 2004. Commission européenne. Direction générale de l’éducation et de la culture. Formation professionnelle. 2004, 28 s.